

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Ойсхарская средняя школа №3»

ПРИНЯТО

решением МО учителей

гуманитарного цикла

Протокол от 25.08. 2022г. № 1

СОГЛАСОВАНО

методист по УР

_____/Эскербиева З.М/

30.08.2022г.

Рабочая программа
учебного предмета «Родная (чеченская) литература»
для 5 класса основного общего образования
на 2022-2023 учебный год

Составитель: Усманова Раяна Изнауровна
учитель чеченского языка и литературы

Ойсхара 2022

Аннотация

к рабочей программе ООП ООО по учебному предмету «Родная (чеченская) литература» по ФГОС-2021

	Аннотация
Основание разработки рабочей программы	Рабочая программа учебного предмета «Родная (чеченская) литература» 5 класса составлена на основе требований ФГОС ООО 2021 года.
Целями изучения предмета по программам основного общего образования являются:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ воспитание и развитие личности, способной понимать и эстетически воспринимать произведения родной литературы и обладающей гуманистическим мировоззрением, общероссийским гражданским сознанием и национальным самосознанием, чувством патриотизма и гордости от принадлежности к многонациональному народу России; ▪ формирование познавательного интереса к родной литературе, воспитание ценностного отношения к ней как хранителю историко-культурного опыта чеченского народа, включение обучающегося в культурно-языковое поле своего народа и приобщение к его культурному наследию; ▪ осознание исторической преемственности поколений, формирование причастности к свершениям и традициям своего народа и ответственности за сохранение родной культуры; ▪ развитие у обучающихся интеллектуальных и творческих способностей, необходимых для успешной социализации и самореализации личности в многонациональном российском государстве.
Общее количество часов, отведённых на изучение учебного предмета в 5 классе	68 часов

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

Дешаран предметан чулацамо шена йукъалоцу литературин говзариин а, цера авторийн а гайтар, иштта тематикин блокаш а: «Халкъан барта кхолларалла», «Нохчийн йаздархойн говзарш», «Кхечу къаьмнийн литература».

5 КЛАСС ТЕМАТИКИН БЛОКАШ

Халкъан барта кхолларалла

Нохчийн халкъан туьйранаш:

«Кхо ваша».

«Тамашийна олхазар».

«Кхо ваша а, саьрмик».

«Добьшуш хилла кIант».

«Барзо Iахарца мохк кьовсар».

Фольклоран кегий жанраш: кицанаш, хIетал-металш.

Нохчийн йаздархойн говзарш

Литературин туьйранаш

Б. Саидов «Майра кIант Сулима» (дацдина).

М. Мусаев «ЦIен маьхьси».

С. Гацаев «Чкьоьрдиг» (дацдина).

А. Исмаилов «Бирдолаг».

XX бIешаран литература

С. Бадиев. «Зайнди».

М. Мамакаев. «Баппа».

И. Мамакаев. «Садаьржаш».

М. Сулаев. «Ламанан хи».

И. Гайсултанов. «Кегий йийсарш» («Александр Чеченский» повесть йукъара дакъа).

А. Сулейманов. Стихотворени «Борз ю угIуш».

Х. Саракаев. «Баьпкан чкьоьйриг».

Окуев Ш. «Лаьмнашкахь суьйре». («Лаьттан дай» гулар йукъара).

И. Ахмадов. «Кьонахалла».

Ш. Арсанукаев. «Баьпкан юьхк».

Д. Кагерманов. «ДоттагIалла».

Х. Сатуев. «Лаьмнийн кьоналла».

Ж. Махмаев. «Буьйсанан гIулчаш».

В.-Хь. Амаев. «Малх чубаре хьобжура иза».

Дикаев М. «БIаьстенан аматаш».

Берийн журнал «СтеIад»: журналан специфика, жанраш, рубрикаш, тексташца болх бар.

XXI бIешаран литература

Ш. Рашидов. «Нана-Нохчийчоь».

М. Бексултанов. «Ца кхетта хестор».
А.-Хь. Хатуев. «Нохчийн мотт».
С. Мусаев Рассказ «Хьайбанан чам».
М. Ахмадов. «Ушурма волчоь, хьошалгӀахь».

Кхечу къаьмнийн литература

М. Лермонтов «Кавказ» (гочийнарг Сулаев М.).

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

Коьртачу школахь «Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет Іамор хьажийна ду дешархой роґІера личностни а, метапредметни а, предметни жамІашка кхачарна.

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программин личностни жамІаш коьртачу йукьарчу дешаран тІегІанехь кхочушхуьлу дешаран а, кхетош-кхиоран а болх дешаран организацехь цхьаьна дІабахьарца. Болх дІабахьар кхочушдо Россин социокультурни а, синьобздангаллин а ламасталлин мехаллашца догІуш ма-хиллара. И мехаллаш йукьараллин бакьонаша къобалийна тІе а эцна, цара аьтто бо шен дуьне довзар а, ша шен кхетош-кхиор а лакхадаккхарехь.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программа карайерзоран личностни жамІаш коьртачу йукьарчу дешаран тІегІанехь декхарийлахь ду дешархошна, дикачу мехаллах пайда а оьцуш, куьйгалла а хилла дІахІитта, шайн гІуллакхдарехь гулдина зераш шордан а, церан буха тІехь кхетош-кхиоран гІуллакхдаран хьежамаш кхолла а, цу йукьахь кху декьахь а:

• гражданалла кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш а, цуьнан бакьонаш а кхочушийн кийча хилар, бакьонаш а, машар а, кхечу адаман законан бакьонаш ларар; доьзалан, йукьарчу коьртачу дешаран программаш кхочушийчу дешаран организацин, меттигерчу йукьараллин, хьомсарчу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар; цхьана а кепара эсктремизм, дискриминаци тІецалацар; адаман дахарехь тайп-тайпана социале институташа дІалоцу меттигах кхетахь хилар; гражданинан коьртачу бакьонех, машарх, декхарх лаьцна хьежам хилар, социале нормаш а, личностни йукьаметтигаллин бакьонаш а йовзар; коррупцина дуьхьало йан кийча хилар; тайп-тайпана гІуллакхдар нахаца цхьана дан хууш хилар, дешархойн шаьш дечу урхаллахь дакъалаца кийча хилар, гуманитарни гІуллакхаллахь (волонтералла, нахана гІо дар,) дакъа лоцуш хилар а.

• патриотийн кхетош-кхиоран:

– дуккха а къаьмнаш долчу йукьараллахь Россин гражданин хилар дозалла хетар, ненан мотт Іамор, Россин Федерацин а, шен къоман а, Россин къаьмнийн а истори, культура йовза лууш хилар, шен Даймехкан мехаллаш доккха хІума хетахь хилар: Илманан, искусствон, спортан, технологин, тІеман а, белхан а хьуьнарш мехала хетар; Россин символаш, пачхьалкхан

деза денош, исторически а, Іаламан тІаьхьалонаш, памятникаш, хьомечу пачхьалкхехь дехачу кьаьмнийн ламасташ ларар. синьобздангаллин кхетош-кхиор: синмехаллаш харжа ьышучохь а, ьобздангалла харжа эшар нисделлачу хьолехь а нийса харжам бар, шен леларан нийса мах хадо хаар а, нехан леларан мах хадо хаар а, харц леларшна резацахилар; личность индивидаца а, йукьараллица а маьрша, жьопалле хилар.

- **синьобздангаллин кхетош-кхиоран:**

– искусствон башх-башха тайпанаш а, шен кьоман а, кхечу кьаьмнийн а ламасташна, кхоллараллина а битае хилар, искусствон синхааме тІеІаткьамах кхеташ хилар, исбаьхьа культура ладаме хетар, Даймехкан а, дуьненан искусствон мехаллех кхеташ хилар, этносийн культурин ламасташ а, халкьан кхолларалла а маьІне хетар, тайп-тайпанчу искусствоткахь шен меттиг каро хьажар а.

- **физически кхетош-кхиоран, могашаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиор:**

дахаран мехаллех кхетар, шен могашалла ларйар, могашалла ларйеш дахар нисдар (пайде хІума йаар, гигиена ларйар, садаІаран а, белхан а хенан раж ларйар, спорте лелаш йа физкультура йеш хилар); вуон хІуманаш лелор дитар (кьаьркьа малар, наркотикаш лелор, тонка озар), иштта кхийолу дегІан а, синан а могашалла талхош йолу хІуманаш целелор; кхерамазаллин бакьонаш ларйар, иштта интернет-машанашкахь а кхерамазаллин бакьонаш ларйар, стресс хила тарлун хьелашна марзвалар, хийцалучу социале а, хаамийн а, Іаламан а хьелашна а кийча хилар, иштта цу хьокьехь шен дахаран зерех пайда а ььцуш, кхин дІа а шен Іалашонашка дІаэхар; шена а, кхечарна а бехк билла сиха цавалар; шен синхаамаш шегяхь сацо хаар, кхечеран синхаамийн хьолах кхетар; стаг гІалат волуш хуьлуш хилар хаар а, шен гІалаташ тІелаца хаар, уьш нисдан деза хьажа везар.

- **кьинхьегаме кхетош-кхиоран:**

хьалхахІиттийна декьарш кхочушдан Іалашонца жигара дакьалацар (добзалехь, гІалин, кІюштан йукьардешаран дешаран организацехь), йукьараллин а, технологически а гІуллакх а, болх а дІаболо, дІахІотто хаар, тайп-тайпана гІуллакхаллин план хІотто а, иза кхочушйан а Іамар, тайп-тайпана кьинхьегаман корматаллаш Іамор, корматаллин йукьараллехь дІатарвала, ваза.

- **экологин кхетош-кхиоран:**

йукьараллин а, Іаламан а, Іилманийн а хааршна тІе а тевжаш, гонахьарчу Іаламан хьокьехь хьалхахІуьтту хьесапаш кхочушдан, гонахьарчу Іаламан пайдехь хин долу гІуллакхаш дІадахьа план хІоттор, экологин культурин тІегІа лакхадакхар, экологин кІорггера проблемаш йовзар, уьш кхочушйан некьаш лахар, гонахьара Іалам бехдийр долу белхашна дуьхьал жигара дакьалацар, Іаламан, технологин, йукьараллин йукьарлехь зІе латтош волу гражданинан маьІна довзар, экологин хьежамашна лерина гІуллакхаллехь

жигара дакъалацар.

- **Илманан мехаллех кхетам:**

вайзаманан Илманан системехь адам а, Иалам а, йукъаралла а кхиар толлучу хъежамашна тIе а тевжаш, адаман Иаламца а, йукъараллица а йолу зIенаш а, дуьне довзаран гIирс санна меттан а, йешаран а культура карайерзор, талламаш бар Иамар, талламийн зерийн ойла йар, талламаш ша а, коллективана а йукъахь дIабахьар.

Йукъараллин а, Иаламан а хийцалучу хъелашна дешархо марзварехь кхачойеш йолу личностни жамIаш:

Довшучара йукъараллин зераш карадерзор, шен хене хъаьжжана йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъараллин дахаран кепаш, тобанашкахь, йукъараллашкахь а, цу хьокъехь доьзалехь нийса леларан коьрта йукъараллин меттиг къасто хаар;

билгалдоцу хъелашкахь, кхечеран зерашна, хааршна виллина хиларца доьшучаьргахь зIе латторан хъуьнар хилар;

билгалдоцу хъелашкахь, шен компетенци тIегIа лакхадаккхаран хъуьнар кхиор, ткъа иза кхочушдалур ду практически гIуллакхехула а, цуьнца цхъаьна кхечу адамашка а хьобжуш Иамар, церан керлачу хааршна тIекхиар;

васташ билгалдахар а, уьш вовшахъэр, керла хаарш карадерзор, цуьнца цхъаьна идейн, кхетамийн формулировка йан хаар, объектех, хиламех гипотезаш кхолла хууш хилар, шен хаарийн дефицитех кхетар, шен компетенцин тIегIа довзар, шен кхиаран план хIотто хаар;

коьртачу кхетамех, терминех, чIагIделлачу кхиаран концепци декъехь болчу кхетамех оьшург къасто хаар;

Иаламца, йукъараллин, экономикин йукъаметтиган анализ йар, и йукъаметтигаш къастор;

гонахьарчу Иаламан бечу тIеIаткъамна чот а йеш, Иалашонашна тIекхочуш а, декхарш кхочушдеш а, шен гIуллакхийн, белхийн мах хадо хаар;

дешархошкахь стрессийн ситуацешкахь боха ца боха Иамор, хуьлучу хийцамийн а, церан тIаьхьенех нийса мах хадо Иамор, стрессийн ситуацешна дуьхьало йан йезаш хилар, стрессийн ситуацин мах хадо хаар, йуьхьарлаьцна гIуллакхашна, хъелашка хъаьжжина, корректировка йан хаар, йуьхьарлаьцначу гIуллакхехь кхиамаш ца хилахь а, воха а ца вухуш, кийча хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМИАШ

Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор:

Коьрта маьIнийн дараш:

объектийн (хиламийн) билгалйолу билгалонаш Iорайахар а, къастор; классификацин ладам боллу билгалонаш а билгалйаха, йечу анализан жамI даран а, дустаран а. критерешна а бух бало;

хьалха хIиттийнчу декхаршка хъаьжжана, къастайечу факташкахь хила догIурш а, бIостанехь дерг а билгалдаккха, тергоне эцнарш гайтийта а, хила

догIурш а, Ёостанехь дерг а Ёорадаккхаран критереш йало;
хьалхахIоттийнчу декхарна оьшучу хаамийн дефецитах къастор;
хиламаш а, процессаш а Iаморехь бахьанин-талламан уьйраш къастор,
дедуктивни а, индуктивни а ойланехь сецначарах пайда а оьцуш жамI дар,
аналогица догIуш ойланехь сецначун жамI дар, вовшашца уьйр йолчарах
гипотезийн формулировка йар;
дешаран шардаран кхочушдан шен лаамехь некъ лахар (масех вариант
вовшах йустар, утгаре гIолехь йерг харжархьама).

Бухера талламан дараш:

довзаран талламан гIирс санна хаттарех пайдаэцар;
догIуш доллу хаттарш хIиттор, шен лаамехь лобхучу хаамашна жоп лахар;
шена хетачух лаьцна гипотезин формулировка йар, шен хетачун аргументаци
йалор;
ша хIоттийнчу планаца талламаш бар, чолхе йоцу эксперимент дIайахьар,
талламан объектан башхаллаш билгалйахар, объектийн йукъара бахьанин-
талламан уьйраш къастор.
Таллам барехь (экспериментехь) схьахиллачу хаамийн бакъхиларх
пайдэцаран мах хадор;
дIабаьхьначу таллабийн хиллачу зерийн жамIийн ша формулировка йар,
хиллачу жамIийн бакъхиларан мах хадоран гIирс бевзаш хилар;
процессаш, хиламаш, церан тIаьхьалонна хила тарлучу кхиаран прогноз йар,
ишттачу а, царах терачу ситуацешкахь шен хетарг къасто, керлачу
хьелашкахь а, контекстехь а церан кхиаран хетарг хьалха татар.

Информацица болх бар:

хьалха хIиттийна дешаран декхарш а, тIейихкина критереш а кхочушйан
хьостанашкара информаци, хаам лохуш тайп-тайпана некъех, гIирсех
пайдаэца, харжа, анализ йан, системизаци йан, башх-башха информацийн
тайпанийн, гайтаран кепийн интерпретаци йан, цхьаьна йогIу аргументаш
лаха (цхьа верси, идей бакъйеш йа харцйеш), шен лаамехь информаци
дIагайта йогIуш йоллу кеп харжа, чолхе йоцучу схемашца, диаграммашца, йа
кхечу кепара графикаца кхочушдечу шардаран иллюстраци йан;
хьехархоша къастийнчу критерешца, йа шен лаамца формулировка йина
информаци тешаме хилар къасто; информаци эвсаре дагахь латто а,
системизаци йан а.

Дешаран универсале, коммуникативе дараиш карадерзор:

Къамел дар: хетачух кхета а, хетачун формулировка йан, Iалашоне а, къамел
даран хьелашка хьаьжжана, эмоцеш гайтар, шена хетарг барта аларца а,
йозанан тексташкахь а дIагайта, къамел даран невербале гIирсаш бовза,
социале билгалонийн маьIнех кхетар, Iотбаккхаме хьелаш кхуллу таронаш
йовза, Iотбаккхамаш кIадбан, бартбан, кхечеран Iалашонех кхеташ хила,
шеца къамел дечуьнца ларам хила, оьздачу кепехь шена нийса цахетачун
формулировка йар, къамел дечу йукъана догIуш доллу хаттарш хIиттор, шен
лаамехь къамел даран формат харжа, аудиторин башхалле хьаьжжана,
къамелана презентаци йан, цуьнга хьаьжжана барта а, йозанан а текстийн

гайтарап материал хЮттор.

Шен лаамехь гЮллакх дІадахьар: билггал йолу проблема кхочушйеш болх ша беш а, йа тобанна йукьахь беш а гЮлехь долчух кхета а, пайдаэца а, хьалха хЮттийна Іалашо кхочушйарехь тобанца кхочушйан йезаш хиларан бух бало, цхьаьна дечу гЮллакхан Іалашо тІеэца, и кхочушйан дарап тобанца билгалдаха, шайна йукьахь болх дІасхьабекьа, бартбан, процесс а, жамІаш а дийцаре дан, масех адамна хетачун йукьара маъІна даккха, куьйгалла дан кийча хила, тІедилларп кхочушдан, муьтІахь хила, цхьаьна бечу белхан дІахЮттарап план хЮтто, цу балха йукьахь хЮраннан меттиг къасто, белхан Іалашонап вовшашна йукьахь, хЮраннан тароне хьаьжжана, дІасхьайекьа, тобанан декьашхошца белхан Іалашонап йийцаре йан, шен белхан дакьа кхочушдан, ша бинчу белхан мехалла къасто, белхан йуьхьца кхочушхилла долу жамІ дуста, белхан жобпалле дакьа схьаэца, тобанна хьалха жоп дала кийча хила.

Дешарап универсале, регулятиве дарап карадерзор:

Ша шен къеппе хЮттор: дахаран а, дешарап а хьелашкахь нислун проблемаш къасто, сацам тІелоцуш тайп-тайпана некьаш билгалбаха, шардар кхочушдан шен лаамехь алгоритм харжа, дешарап шардар кхочушдан некь харжа, ша кхийдайечу вариантшна аргументацеш йало, Іамочу объектех хиьначу керлачу хаарийн хьесап а деш, кхийдайечу алгоритмана корректировка йан, харжам бан, бинчу сацамна жобпалле хила.

Ша шен терго латтор: ша шена терго латторан некьаш карадерзо, ша шена мотиваци йан, хьолана богІуш боллу мах хадо, хьал хийца план кховдо, дешарап шардар кхочушдеш, халонийн контекст лара а, халонашна сема хила, хийцалучу хьелашка хьаьжжана, шен сацамна адаптаци йан, кхочушхиллачу (кхочуш ца хиллачу) жамІийн бахьанаш кхето хаа, хиллачу зерийн мах хадо, хиллачу хьолехь пайде дерг къасто, керлачу хьелашка хьаьжжана, гЮллакхаллин йукьа коррективаш йало, гІалаташ къасто, Іалашонан а, хьолан а жамІца богІу мах хадо.

Эмоциале интеллект: шен а, кхечеран а эмоцеш къасто а, йийца а, царна урхалла дан, эмоцеш билгалйаха, эмоцеш хиларан бахьанин анализ йан, ша кхечу стеган метта хЮтто, кхечун бахьанех, Іалашонах кхета, эмоцеш гайтарап некьан урхалла дан.

Шех а, кхечарах а кхетар: кхечу стагах кхета, цуьнан хетачун ойла йан, гІалат вала / йала шен бакьо хила, изза бакьо кхечун йуйла хаа, ша долу хІума тергонехь латто йиш йоций хаа.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

«Ненан меттан (нохчийн) литература» дешарап предметехула йолчу герггарчу белхан программа карайерзоран предметан жамІаша гайта деза:

1) кхин дІа шен кхиарехь ненан меттан литература йешарап а, Іаморан а ладамаллех кхетар; хЮкху дуьнен чохь ша вовзаран а, дуьнедовзаран а гІирс

санна систематически йешар оышуш хиларан хъашташ кхоллар, адаман а, йукъараллин а йукъаметтиг тайар, массо а агӀор диалог йар;

2) ненан меттан литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран шатайпа некъ хиларх кхетар;

3) культурин самоидентификаци латтор, шен къоман культурин тоьлла говзарш Iаморан буха тIехь ненан мотт Iаморан коммуникативни-эстетикин таронех кхетар;

4) шена хетарг аргументашца дIаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хIуманан хьесап доккхуш, къамел дан Iамор, йешнарг йийцаре йечохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хIоттор;

5) тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхетар Iамо кхиор;

6) Iилманан а, гIуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто Iамар, йешначун критически мах хадо а, анализ а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтина дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар;

ЖамI: доьшуш верг кхета йешаран маьIналлех а, ладамаллех а, йешарна а марзло, тайп-тайпана говзарш йешаран зедалар хуьлу.

Нохчийн литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран ша-тайпа некъ хиларх кхетар;

ЖамI: доьшуш верг кхеташ хуьлу нохчийн литературехь къаьста нохчийн къоман менталитет, цуьнан истори, дуьненах кхетар, литературо адаман дахаран оышу коьрта маьIнаш довзуйтий а.

Нохчийн фольклоран а, кхечу халкъийн фольклоран а, XX бIешаран нохчийн йаздархойн, XXI бIешаран йуьххьерчу йаздархойн литературин а, Россин халкъийн литературин а Iамийнчу говзарийн коьртачу проблемах кхетар, литературин вастех кхетар, эстетически хьежам кхоллар, литературин исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гIирсаш бевзаш хилар, оздангаллехь ша къастор, Россин халкъан культурин говзарийн а, нохчийн халкъан культурин а, дуьненан кхечу къаьмнийн, дуьненан культурин а говзарш Iаморехь нохчийн меттан таронаш кIезиг цахиларх кхетар а.

ЖамI: адамийн йукъара проблемаш йовзарехь зедалар хуьлу доьшуш волчунна, нохчийн литературин меттан таронех пайдаоьцуш, и проблемаш йийца а Iема.

Литературин говзаршна анализ йан хаар, уьш муьлхачу жанрийн тайпанех йу къасто хаар, литературин говзаран теманах а, идейх а, гIиллакхе пафосах кхета а, кхолла а, турпалхойн амалш билгалйаха, цхьана йа масех говзарийн турпалш вовшашца дуьхьалхIотто, тексташна йукъара цитатех а, нохчийн меттан суртхIотторан гIирсех а пайдаоьцуш, прозийн говзарийн йа церан дакъош схьадийца хаар, ладоьгIначу а, йешначу а текстех лаьцначу хаттаршна жоп далар, тайп-тайпанчу аларийн барта монолог йан, диалог дIайахьа, нохчийн литературин шена хета мах хадор, шен хетарг аргументашца дIаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь

йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хIуманан хьесап доккхуш, къамел дан Iамор, йешнарг йийцаре йечохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хIоттор.

ЖамI: доьшуш волчунна карадоьрзу литературин говзарийн анализ йар а, интерпретаци йар а, къамелаца и дIахIотто а, шена хетачунна аргументаци йан а, шениг чекхдаккха хаа а, ша йеша леринчу литературин го къасто а.

Тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхетар Iамо кхиор; литературин говзарийн эпохаца йолу зIенех кхетар, цо шена чукъуьйлу оздангаллин мехаллаш билгалйахар, нохчийн а, оьрсийн а литературин, культурин синьоздангаллин мехаллашна тIаьхьа вазар/йазар а, Iамийнчу литературин говзаршна шениг (цкъацкъа) интерпретаци йар.

ЖамI: доьшуш верг Iема нохчийн литературин а, нохчийн матте гочийнчу а говзарех кхета.

Тайп-тайпана литературин жанрийн говзарш барта схьайийцарх кхетар а, Iамийнчу говзарийн тематикица йобзна сочиненеш а, изложенеш а йазйар, кхоллараллин цIеран белхаш а йаздар а, литературин а, культурин а теманашна рефераташ йазйар, говзаршкахь сюжетан элементаш, композици, исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гIирсаш къастор а, говзаран идейн-исбаьхьаллин чулацам белларехь долчу церан маьIнех кхетар (филологин агIонхьара анализ йаран элементаш), литературин говзаран анализ йарехь литературоведчески терминологи йевзаш хилар, авторан позицех кхетар, Iилманан а, гIуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто Iамар, йешначун критически мах хадо а, анализ а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтина дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар.

ЖамI: доьшуш волчо карадерзадо, маьIна а доккхуш, диканиг къастош, йешар, текстах кхета, кхечу тайпанийн текстех къасто Iема, интеллектуальни ойла йарца йешаран хьокъехь хиллачу дуьххьарлера синхаамашка йухахьажар.

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС (68 сахьт)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Терахь	Гуллакхдаран коьрта тайпанаш	Жам1даран кеп.	Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш				
Дакъа 1. Халкъан барта кхолларалла								
1.1.	Нохчийн халкъан туьйра «Кхо ваша» «Тамашийна олхазар». «Кхо ваша а, саьрмик». «Добьшуш хилла кIант. «Барзо Iахарца мохк кьовсар». Малые жанры фольклора: пословицы, загадки. Фольклоран кегий жанраш: кицанаш, хIетал-металш. Нохчийн халкъан туьйранаш. Туьйранаш кхаа тобане декъар: Iер-дахаран, тамашийна, дийнатех лаьцна туьйранаш. Нохчийн халкъан туьйра «Кхо ваша». Тамашийнчу туьйранин элементаш. Iер-дахаран темица догIу туьйра «Тамашена олхазар». Туьйранан йукъараллин	11	1	0	02.09.22	Iаматан декъана лерина теоретикин статьян историкин-культурин информаци йеша, кхета, йийцаре йан. Кицанаш исбаьхьа деша. Аналитически къамелехь дакъалацар. Тайп-тайпана къаьмнийн кицанаш а, хIетал-металш а дуьхь-дуьхьалхIитторан анализ дIайахьар. Туьйранаш исбаьхьа деша, цу хьокъехь, ролешка доькъуш а, царах кхета а. йухайийцаран тайп-тайпана кепаш карайерзо. Дашца болх бан а, цу хьокъехь, историкин-культурин коментари	Проект Йозанан таллар Барта хаттар	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

<p>мукъамаш. Миска нах а, элан тайпанан нах а дувъхь-дувъхьалхИттор. «Борз а Iахар а» - дийнатех лаьцна туьйра. ХIокху тайпана туьйранашкахь персонажаш йукъахь цIейаххана персонаж цхьогал хуьлу.Цхьогал нохчийн туьйранашкахь шина агIор гойту. Цхьадолчу туьйранашкахь иза мекара, хIиллане эхка, аьшпанча, хьесталург санна гахь а, ткъа кхечу туьйранашкахь - иза хьекъале, хIуманна кархдолуш тIах-аьлла дийнат ду. Ча а, Борз а, мелхо, - сонта, Iовдал, кIиллу ду. Дукхахьолахь, уьш цхьам-цхьамма Iехийна, кхерийна уьдуш йа дойбуш нисло. Лом а, ЦIоькьалом а туьйранашкахь уггаре нуьцкъала дийнаташ санна гойту, церан вастехь къаьста кьиза Iазапхо. Цара оалалла до массо а дийнаташна тIехь. Дийнатех лаьцначу туьйранашкахь аллегорический йалорца гойту адамийн кхачамбацарш. Цу меттигашкахь дийнатийн леларех пайдаьцу адамийн амалшкахь долу анташ, сиркхонаш Iорайохуш. Иштта йолчу говзаршкахь коьрта долчу декъана, юмор, ирони хуьлу.</p> <p>Литературин теори: фольклор, фантастикин элементаш, туьйранин поэтика (терминаш ца йалош), туьйра жанр санна, туьйранин тайпанаш, туьйранин композици, дустарш, йухааларш, дIадолор, чаккхе, туьйранин кульминаци, гипербола, эпитет, туьйранин вариантла.</p> <p>Классал арахьара дешар.</p>					<p>хIотто а. ЦхьаьнайогIучу тайп-тайпана къаьмнийн туьйранин,фольклоран, литературин туьйранин персонажийн васташ а, тематика а дувъхь-дувъхьалхIотто.</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--

Дерриг:		11	1	0				
Дакъа 2. Нохчийн йаздархойн говзарш								
2.1.	Литературин туьйранаш: Саидов Б. «Майра кІант Сулима» (дацдина). Хьанал кьинхьегам а, дикалла а, адамийн дахарехь оцу кхетамийн маъІна, хьолахойн саьхьаралла а, мекаралла а йемалйар. Туьйранехь йолчу догдикалла а, кьинхетам а, оздангалла а хастор. Мусаев М.«Цен маьхьси» Хьекъал мекараллел а, сонталлел а лакхара хилар тІечІагІдар. Нахана даьккхинчу оьрна чу ша вужу. Цунах терра долчу оьрсийн туьйранца уьйр. Туьйранехь йолу юмор. . Гацаев С. «Чкьобрдиг» (дацдина). Халкъан васта буха тІехь кхоьллина туьйра. Чкьобрдигаца жоьра-бабин кьийсам -дахар дуьхьа кьийсам. Жоьра-бабин тІехь баьккхина толам а, шена тІехь баьккхинарг а. Исмаилов А. «Бирдолаг». Туьйранан философин маъІна. Туьйранехь цакхооран а, тешаме хиларан а тема. Туьйранан цхьайолчу персонажийн шех бІобулуш хиларан амал йемалйар. Сен ницкъ, майралла, догдикалла, оздангалла, цхьогаллан хІилла, бирдолагийн шалхалла. Дикано вуо эшор. .	9	1	0		Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехь барта монологически аларш хІитто. Йешна йа ладоьІна текст барта схьайийца, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а. Лингвистически теманаша йолчу диалогехь а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тІехь йолчу диалогехь/ полилогехь а дакъалаца. Барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жопаш дала а. Йуьхьанцарчу текстан чулацаман анализ йан, йозанан кепехь ма-барра а, бацбина а иза бовзийта. Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а)	Йозанан таллар Барта хаттар Сочинени	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdo sham/ru/

	Литературин теори: Литературин туьйра. Халкъан туьйранах литературин туьйра къастар, фантастикин элементаш, гипербола, эпитет, туьйранин вариантла, диалог, монолог, туьйранашкахь йолу оздангаллин кепаш Классал араьхара дешар.							
2.2	XX бешаран литература: Бадуев С. «Зайнди» (дийцар). Дийцарехь болу оздангаллин кхетамаш, дийцаран сюжет а, вастийн система а. Мамакаев М. «Баппа» (дийцар). Литературин теори: дийцаран жанр, сюжет, васт. Лаха-Невре I. Мамакаевн музей чу виртуальни экскурси йар. Мамакаев I. «Садаьржаш» (стихотворени). Сахилар гайтарехь йаздархочун говзалла. Сулаев М. «Ламанан хи» / « (стихотворени). Йаздархочун биографи. Жимачу а, боккхачу а Даймахке безам кхиор. Гайсултанов I. «Кегий йийсарш» («Александр Чеченский» цIе йолчу повеста йукъара кийсак). ТIеман шерийн трагеди. Нохчийн къоман исторически дIадахнарг Сулейманов А. «Борз ю угIуш» / (стихотворени).	33	1	2		Поэтийн а, йаздархойн а биографин факташ йовзийтар. Байтийн а, прозин а текстах шовкъе вола/йола а, исбаьхьа йеша а. Йешначух шен йешаран йукъаметтиг гайта. Говзаран тема, проблематика, идейн- исбаьхьаллин чулацам билгалбаккха. Iаматан декъана лерина теоретикин статьян информаци йеша, кхета, йийцаре йан. Дашца болх бан. Барта йа йозанца хаттаршна жопаш дала (цитированех пайда а оьцуш.) Текстан анализ йеш коллективан диалогехь дакъалаца. Тайп-тайпана йухайийцаран кепаш карайерзо. Тематически герга йолу говзарш хIитто. Дашца болх бан, исбаьхьаллин гайтаран гIирсаш гучабаха. Текстехь коьрта дешнаш а, церан символически а, хIуманийн йукъара уьйраш а гучайаха. Iаматан гайтаран материалца болх бан. Прозин текстийн йоцца йухадийцар	Йозанан белхаш Барта хаттар Практически болх	https://desharkho.ru/ <a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/ <a href="https://ps95.ru/dikdo
sham/ru/">https://ps95.ru/dikdo sham/ru/

<p>Олхазаран-Кютара Сулейманов Ахьмадан музей чу виртуальни экскурси йар.</p> <p>Шегахь нехан гІуллакхе хьажаран гІиллакх а, догдикалла кхиор.</p> <p>Саракаев Х. «Баьпкан чкъуьйриг» / (дийцар).</p> <p>Ялтин тІалам бан безаран ойла тІечІагІйар.</p> <p>Окуев Ш. «Лаьмнашкахь суьйре». «Лаьттан дай» цІе йолчу гулар йукъара)</p> <p>Даймахке а, Іаламе а безам кхиор. Поэтан исбаьхьаллин говзалла.</p> <p>Литературин теори: пейзаж, эпитет, аллитераци (гайтар кхиор).</p> <p>Ахмадов І. «Къонахалла» / (дийцар).</p> <p>Кхиазхочун амал дІахІоттар, ша шена тІехь толам.</p> <p>Арсанукаев Ш. «Баьпкан юьхк» / « (стихотворени).</p> <p>Вовшашца къинхетаме хиларе кхайкхам, Іаламо лучунна а, адаман къинхьегамна а тІалам бар,</p> <p>Кагерманов Д. «ДоттагІалла» / (дийцар).</p> <p>Бераллехь дуьйна кхетош-кхиор оьшуш хилар.</p> <p>Сатуев Хь. «Лаьмнийн къоналла» (стихотворени). Іалам поэтан кхетамехь а, исбаьхьаллин гайтарехь а.</p> <p>Махмаев Ж. «Буьйсанан гІулчаш» / (дийцар).</p> <p>Беран синдуьне. Кхиазхочун кхиарехь драматически момент а, мах боцу зедалар а.</p> <p>Амаев В.-Хь. «Малх чубаре хьобжура иза» (дийцар).</p> <p>Диц ца лун шераш. Махкахдахаран сингаттаме</p>					<p>хІоттор. Дийцаран коьртачу турпалхочун вастан амалш билгалйаха.</p> <p>Байтийн тематически цхьаалла къастор.</p> <p>Лирически говзаршкахь исбаьхьаллин гайтаран гІирсаш гучабахар (эпитет, синедерзор, дустар). Стихотворенин йуьхьанцара анализан йозанан белхаш кхочушбан. Стихотворенеш дагахь Іамо.</p> <p>Эпически говзар йухайийца (йоцца, ма-йарра, харжа а хоржуш). План хІотто.</p> <p>Сюжет а, тематикин шатайпаналла билгалйаккхар. Говзаран тема а, коьрта ойла а, коьрта конфликт а билгалйаккхар.</p>		
---	--	--	--	--	--	--	--

	<p>суьрташ. Беран чохьарчу дуьненан гайтаран говзалла.</p> <p>Дикаев М. «Блаьстенан аматаш (стихотворени). Иаламан хазалла. Исбаьхьалла. Эстетика а, этика а (Иалам а, кьинхьегам а хастор).</p> <p>Литературин теори: дустар, эпитеташ, метафораш, пейзаж.</p> <p>Ахмадов М. «Ушурма волчохь, хьошалгIахь» (дийцар).</p> <p>Шайх Мансуран йуьхьшано нохчийн исторехь дIалоцу меттиг</p> <p>Турпалхочун синьобздангаллин амат.</p> <p>Кьинхетаман а, доглазаран а тема тIамна а, машарна а дуьхьалхIоттор.</p> <p>Берий оьмарехула историн хиламаш йухаметтахIоттор.</p> <p>Говзаран самукъане дIадолор.</p> <p>Классал араьхара дешар.</p>							
2.3	<p>XXI бIешаран литература:</p> <p>Рашидов Ш. Стихотворени «Нана-Нохчийчоь»</p> <p>ТIом дIабаьллачул тIаьхьа Нохчийчоь меттахIоттор. ГIаланаш, йарташ йухаметтахIоттор. Республикин бахархойн сирла йахьаш. ТIекхуьу чкьор шен кьоман синмехаллашна марздар. Стихотворенин ритм синъайьаме хьал гайтаран гIирс санна.</p> <p>Бексултанов М. «Цакхетта хестор» (дийцар).</p> <p>Иаламан дуьне тIалам беш йукъаметтиг латторан хьашт.</p>	7	1	0		<p>Барта йа йозанца хаттаршна жопаш дала (цитированех пайда а оьцуш.)</p> <p>Текстан анализ йеш коллективан диалогехь дакъалаца. Тайп-тайпана йухайийцаран кепаш карайерзо.</p> <p>Тематически герга йолу говзарш хIитто.</p> <p>Дашца болх бан, исбаьхьаллин гайтаран гIирсаш гучабаха. Текстехь коьрта дешнаш а, церан символически а, хIуманийн йукъара уьйраш а гучайаха.</p> <p>Иаматан гайтаран материалца болх бан.</p> <p>Прозин текстийн йоцца йухадийцар</p>	<p>Тестировани</p> <p>Барта хаттар</p> <p>Йозанан белхаш</p>	<p>https://desharkho.ru/</p> <p>http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p> <p>https://ps95.ru/dikdosham/ru/</p>

	Хатуев I.-Хъ. «Нохчийн мотт»/ (стихотворени). Адаман дахарехъ ненан меттан дешан, ненан меттан къамелан хазалла. Хандешан кепийн шорталла. Ритмикин а, рифмин а башхалла. Литературин теори: ритм, рифма. Мусаев С.М. «Хъайбанан чам»/ (дийцар). Депортацехъ нохчийн доьзалан халачу дахарх лаьцна дийцар. Бер доккха хилар. Берийн журнал «СтелаIад»: журналан специфика, жанраш, рубрика, тексташца болх бар. Классал арахъара дешар.					хIоттор. Дийцаран коьртачу турпалхочун вастан амалш билгалйаха. Байтийн тематически цхъаалла къастор. Лирически говзаршкахъ исбаьхьаллин гайтаран гIирсаш гучабахар (эпитет, синедерзор, дустар). Стихотворенин йуьхьанцара анализан йозанан белхаш кхочушбан. Стихотворенеш дагахъ Iамо. Эпически говзар йухайийца (йоцца, ма-йарра, харжа а хоржуш). План хIотто. Сюжет а, тематикин шатайпаналла билгалйаккхар. Говзаран тема а, коьрта ойла а, коьрта конфликт а билгалйаккхар.		
Дерриг:		49	3	2				
Дакъа 3. Кхечу къаьмнийн литература								
3.1.	М. Лермонтов «Кавказ» (гочийнарг Сулаев М.)	2	0	0		Тема къастор. Лирически говзаршкахъ исбаьхьаллин гайтаран гIирсаш гучабахар (эпитет, синедерзор, дустар). Стихотворенин йуьхьанцара анализан йозанан белхаш кхочушбан. Стихотворенеш дагахъ Iамо.	Барта хаттар	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		2	0	0				
Дакъа 8. ЖамIдаран таллар								
8.1	Сочинени	2		2		Сочинени язйан	Йозанан болх	

8.2	Проект	2	2				Йозанан болх	
8.3	Контрольни болх /Тестировани/	1	2			Тестировани		
8.4	Шеран стандартизированни контрольни болх	1						
Дерриг:		6	4	2				
Программица сахътийн барам		68						

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	ЖамІдаран кеп.
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш		
1-ра чийрик 17сахьт						
Халкъан барта кхолларалла (11с. + 1с.)						
1.	Халкъан барта кхолларалла.	1	0	0	02.09	Барта хаттар
2.	Нохчийн халкъан туьйра «Кхо ваша».	1	0	0	05.09	Йозанан таллар
3.	Нохчийн халкъан туьйра «Кхо ваша» тІечІагІдар.	1	0	0	09.09	Барта хаттар
4.	Нохчийн халкъан туьйра «Тамашийна олхазар».	1	0	0	12.09	Йозанан таллар
5.	Нохчийн халкъан туьйра «Кхо ваша а, саьрмик».	1	0	0	16.09	Барта хаттар
6.	Нохчийн халкъан туьйра «Добышуш хилла кІант».	1	0	0	19.09	Йозанан таллар
7.	Нохчийн халкъан туьйра «Добышуш хилла кІант» тІечІагІдар.	1	0	0	23.09	Барта хаттар
8.	Нохчийн халкъан туьйра «Барзо Іахарца мохк кьовсар»	1	0	0	26.09	Йозанан таллар
9.	Классал арахьара дешар.	1	0	0	30.09	Барта хаттар
10.	Фольклоран кегий жанраш: кицанаш.	1	0	0	3.10	Йозанан таллар
11.	Фольклоран кегий жанраш: хІетал-металш.	1	0	0	7.10	Барта хаттар
12.	Проект	1	0	1	10.10	Проект
Нохчийн йаздархойн говзарш Литературин туьйранаш (9 с.+1 с.)						
13.	Саидов Б. «Майра кІант Сулима» туьйра.	1	0	0	14.10	Йозанан таллар

14.	Саидов Б. «Майра кІант Сулима» туьйра. Туьйранан турпалхой.	1	0	0	17.10	Барта хаттар
15.	Саидов Б. «Майра кІант Сулима» туьйра. Сулимин хьуьнарш.	1	0	0	21.10	Йозанан таллар
16.	Мусаев М. «Цен маьхьси» дийнатех лаьцна туьйра. Лобман ома.	1	0	0	24.10	Барта хаттар
17.	Мусаев М. «Цен маьхьси» туьйра. Бекхам.	1	0	0	28.10	Тестировани
2 чийрик						
18.	Гацаев С. «Чкьордиг» туьйра. Кьорта турпалхо.	1	0	0	07.11	Барта хаттар
19.	Гацаев С. «Чкьордиг» туьйра. Чкьордиган толамаш.	1	0	0	11.11	Йозанан таллар
20.	Исмаилов А. «Бирдолаг». Туьйранан философин маьІна.	1	0	0	14.11.	Барта хаттар
21.	Классал араьхьара дешар.	1	0	0	18.11	Йозанан таллар
22.	Сочинени«Чкьордиган толамаш.»	1	0	1	21.11	Сочинени
XX бIешаран литература (33 с.+3 с.)						
23.	Бадиев С.С. дахар, кхолларалла. «Зайнди» дийцар. Турпалхойн васташ.	1	0	0	25.11	Барта хаттар
24.	Бадиев С.С. «Зайнди» дийцар. Кьорта маьІна.	1	0	0	28.11	Йозанан таллар
25.	Мамакаев М.А. дахар, кхолларалла. «Баппа» дийцар. Ши некъахо.	1	0	0	02.12	Барта хаттар
26.	Мамакаев М.А. «Баппа» дийцар. Нийсо харцонал толар.	1	0	0	05.12	Йозанан таллар
27.	Литературин теори: дийцаран жанр, сюжет, васт.	1	0	0	09.12.	Тестировани
28.	Эхашеран тест	1	0	1	12.12	Тестировани

29.	Мамакаев I.Ш. дахар, кхолларалла. «Садаържаш» стихотворени.	1	0	0	16.12	Барта хаттар
30.	I. Мамакаевн музей (виртуальни экскурси).	1	0	0	19.12.	Йозанан таллар
31.	Сулаев М.А. дахар, кхолларалла. «Ламанан хи» стихотворени.	1	0	0	23.12	Барта хаттар
3-г1а чийрик 21 сахът						
32.	Гайсултанов I.Э. дахар, кхолларалла. «Кегий йийсарш» повестан дакъа. Ши доттагI.	1	0	0	09.01.	Йозанан таллар
33.	Гайсултанов I.Э. «Кегий йийсарш». Iалин кхоллам.	1	0	0	13.01	Барта хаттар
34.	Олхазаран-Кютара Сулейманов Ахьмадан музей чу виртуальни экскурси йар.	1	0	0	16.01	Йозанан таллар
35.	Сулейманов Ахьмадан «Борз йу угIуш» стихотворени.	1	0	0	20.01	Барта хаттар
36.	Саракаев Хь. «Баьпкан чкъуьйриг» дийцар.	1	0	0	23.01	Йозанан таллар
37.	«Баьпкан чкъуьйриг» дийцарх лаьцна.	1	0	0	27.01	Йозанан таллар
38.	Проект	1	0	1	30.01	Проект
39.	Окуев Ш. «Лаьмнашкахь суьйре» стихотворени. Литературин теори: пейзаж, эпитет, аллитераци (гайтар кхиор).	1	0	0	03.02	Йозанан таллар
40.	Классал арахьара дешар.	1	0	0	06.02	Тестировани
41.	Ахмадов I. «Кьонахалла» дийцар.	1	0	0	10.02.	Йозанан таллар
42.	Ахмадов I. «Кьонахалла» дийцар. Кхиазхочун амал дIахIоттар, ша шена тIехь толам.	1	0	0	13.02	Барта хаттар
43.	Дийцар, суртхIоттор, ойлайар.	1	0	0	17.02.	Йозанан таллар

44.	Арсанукаев Ш. «Баьпкан юьхк» стихотворени.	1	0	0	20.02	Барта хаттар
45.	Кагерманов Д. «ДоттагІалла» дийцар.	1	0	0	27.02	Йозанан таллар
46.	Кагерманов Д. «ДоттагІалла» дийцар.	1	0	0	03.03	Барта хаттар
47.	Сатуев Хь. «Лаьмнийн кьоналла» стихотворени.	1	0	0	06.03.	Йозанан таллар
48.	Махмаев Ж. «Буйсанан гІулчаш» дийцар. Беран синдуьне.	1	0	0	10.03	Барта хаттар
49.	Махмаев Ж. «Буйсанан гІулчаш» дийцар.	1	0	0	13.03	Йозанан таллар
50.	Амаев В.-Хь. «Малх чубаре хьоьжура иза» дийцар.	1	0	0	17.03	Барта хаттар
51.	Амаев В.-Хь. «Малх чубаре хьоьжура иза» дийцар. Беран чохьарчу дуьненан гайтаран говзалла.	1	0	0	20.03	Йозанан таллар
52.	Дикаев М. «БІаьстенан аматаш стихотворени. Іаламан хазалла.	1	0	0	24.03	Барта хаттар
4-гІа чийрик 15 сахьт						
53.	Исбаьхьалла. Эстетика а, этика а	1	0	0	03.04	Йозанан таллар
54.	Литературин теори:дустар,эпитеташ, метафоращ, пейзаж.	1	0	0	07.04.	Тестировани
55.	Сочинени«ХІунда бан беза баьпкан кхоам»	1	0	1	10.04	Сочинени
56.	Ахмадов М. «Ушурма волчоь, хьошалгІахь» дийцар.	1	0	0	14.04	Барта хаттар
57.	Ахмадов М. «Ушурма волчоь, хьошалгІахь» дийцар.	1	0	0	17.04	Йозанан таллар
58.	Берийн журнал «СтелаІад»: журналан специфика, жанраш, рубрика, текстащца болх бар	1	0	0	21.04	Барта хаттар

XXI бешаран литература – (7 с.+1с.)						Йозанан таллар
59.	Рашидов Ш. «Нана-Нохчийчоь» стихотворени.	1	0	0	24.04	Барта хаттар
60.	Бексултанов М. «Цакхетта хестор» дийцар.	1	0	0	28.04	Барта хаттар
61.	Хатуев Iабдул-Хьамидан “Аьрзунан илли” стихотворени.	1	0	0	005.05	Йозанан таллар
62.	Хатуев I.-Хь. «Нохчийн мотт» стихотворени.	1	0	0	12.05	Барта хаттар
63.	Мусаев С.М. «Хьайбанан чам» дийцар.	1	0	0	15.05	Барта хаттар
64.	Мусаев С.М. «Хьайбанан чам» дийцар.	1	0	0	19.05	Йозанан таллар
65	Классал арахьара дешар.				22.05	Барта хаттар
66.	Шеран тест.	1	1	0	26.06	Тестировани
Кхечу къаьмнийн литература (1 с.)						
67.	М. Лермантов «Кавказ» стихотворени (гойинарг Сулаев М.)	1	0	0	219.05.	Барта хаттар
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		68				

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна

1. Эдилов С.Э. Нохчийн литература. 5-чу классана учебник-хрестомати. – Сольжа-Гала, 2018.
2. Эдилов С.Э. Нохчийн литература. Белхан тетрадь №№1, 2., Сольжа-Гала. АО «ИПК «Грозненский рабочий»-2018 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна

1. Арсанукаев А.М. Шкоlexь исбаьхьаллин произведени таллар (Анализ художественного произведения в школе). – Грозный, 2018.
  2. Арсанукаев А. Нохчийн литература хьехаран методика (Методика преподавания чеченской литературы). – Грозный, 1987. – 188 с.
  3. Джамбеков О.А. Халкъан барта кхолларалла. Дешаран пособи – Грозный, 2017.
  4. Эдилов С.Э. Методическое руководство к учебнику-хрестоматии по чеченской литературе для 5 класса. - АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018.
  5. Эдилов С. Э. Сочинени йазйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 агIо.
- Эдилов С.Э. 5-чу классехь нохчийн литература хьехар. Сольжа-Гала. АО «ИПК «Грозненский рабочий» – 2019.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL:<https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>